

PROBLEME ALE ELABORĂRII POLITICILOR DE ACHIZIȚII ÎN BIBLIOTECILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Natalia ZAVTUR

Politica de achiziții (PA) este un instrument de bază al managementului colecțiilor de bibliotecă la etapa actuală. Scopul ei constă în asigurarea calității dezvoltării colecțiilor, în conformitate cu cerințele informaționale ale utilizatorilor și obiectivele bibliotecii. Conform viziunii IFLA, adoptarea PA prezintă următoarele avantaje principale: contribuie la selectarea riguroasă a documentelor de achiziție eliminând influența factorului subiectiv; furnizează sugestii în planificarea dezvoltării colecțiilor; asigură transparența procesului achiziției pentru utilizatori și organele finanțatoare; oferă informații ample și obiective partenerilor vizând partajarea resurselor [1].

Biblioteconiști din Republica Moldova apreciază adecvat rolul și importanța PA. Tematica dată este reflectată în cadrul învățământului biblioteconomic universitar și de formare profesională continuă. De politici documentare scrise, declarate public dispun: BNRM, DIB ULIM, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Interes vădit la definitivarea PA demonstrează și alte biblioteci universitare, de colegiu, publice.

Totodată, practica denotă că elaborarea PA este complicată, bibliotecile confruntându-se în această privință cu multiple impedimente. Identificarea dificultăților și a problemelor pe care acestea le generează este necesară pentru căutarea unor soluții constructive, realiste.

Unul din obiectivele majore ale PA este determinarea conținuturilor achiziției vizavi de domeniile, temele, subiectele ce urmează să fie reflectate în colecții. Anume de aceasta sunt interesați cel mai mult utilizatorii. De aici rezultă și funcționalitatea bibliotecii. Însă promovarea direcției de politică nominalizate este limitată, fiind imposibilă acoperirea documentară necesară a tuturor sferelor științei și producției. Pe lângă motivul bine știut – insuficiența mijloacelor bănești, situația este influențată negativ de starea nesatisfăcătoare a editării publicațiilor în Republică pe anumite domenii, îndeosebi a celor de ramură. Astfel, în anul 2012, la domeniul tehnicii s-au publicat 45 de titluri, agriculturii – 50, medicinii și sportului – 106 [2]. Cota la sută a acestor segmente editoriale alcătuiește, respectiv: 1,6%, 1,8%, 3,1% – dimensiune nesatisfăcătoare nu doar pentru bibliotecile specializate, ci și pentru cele publice.

Parțial, deficitul de literatură autohtonă poate fi înlăturat cu cea din străinătate. Aceasta din urmă, în general, este extrem de necesară dezvoltării științei. Dar și în cazul procurării publicațiilor de peste hotare, stabilirea prevederilor de politică este restrânsă, achiziția fiind afectată de așa probleme ca: prețul ridicat al resurselor informaționale, complexitatea selectării lor ca urmare a cantității masive de informație, barierele juridice și tehnice de cumpărare,

cererea redusă din partea utilizatorilor din cauza cunoașterii proaste a limbilor străine ș.a.

PA trebuie să determine raportul dintre formate pentru documentele pasibile achiziției. Aceasta la fel ține de preferințele utilizatorilor, dar și de integrarea bibliotecilor în societatea modernă. Și, deoarece resursele electronice captivează astăzi sfera comunicării, bibliotecile trebuie să acorde prioritate procurării acestui tip de documente, atât pe suport material, cât și celor virtuale. Unele politici de bibliotecă binemeritat prevăd alegerea formatului electronic în detrimentul analogului tipărit. Însă achiziționarea resurselor electronice este o sarcină greu de realizat, îndeosebi din cauza costurilor înalte.

O metodă alternativă de procurare a produselor informatice vizează cooperarea mijloacelor bănești prin intermediul consorțiilor bibliotecare, deși nici aceasta nu este în totalitate convenabilă. După cum remarcă analiștii în biblioteconomie, cumpărarea „la pachet” (dar aceea la ce ne referim anume așa se procură, fără drept de selecție) cuprinde multe resurse în afara profilului, care trebuie achitate laolaltă cu cele necesare [3].

Un element important al PA este decizia cu privire la achiziționarea numărului de exemplare în raport cu titlurile. Sensul percepției dat este evident: reducerea cantității de exemplare în favoarea sporirii numărului de titluri, îmbogățindu-se astfel conținutul bazei informaționale a bibliotecilor. Dar, această regulă nu poate fi urmată decât de instituțiile bibliotecare dotate tehnic, care au posibilitatea să ofere acces la documente în format electronic, sau să asigure multiplicarea lor simultană. Majoritatea bibliotecilor din Republică nu pot face față cerinței date.

Reducerea numărului de exemplare nu înseamnă procurarea publicațiilor într-un singur exemplar; conține condițiile bibliotecii. Micșorarea exemplarității reprezintă, mai curând, o tendință vizavi de stabilirea parametrilor optimați. Dar și la acest compartiment, bibliotecile din țară întâmpină greutăți, deoarece nu dispun de instrumentele necesare pentru elaborarea indicatorilor de achiziții: standarde, normative, metodologii. Pe de altă parte, caracterul instituțional al PA cere ca ea să se bazeze pe rezultatele cercetărilor de marketing, pe care nu orice bibliotecă le poate realiza, neavând potențial corespunzător.

Cele menționate *supra* se referă și la așa componente ale PA ca plenitudinea și nivelurile de adâncime ale achiziției. „Plenitudinea” stabilește dimensiunea achiziției în raport cu disponibilitatea publicațiilor pe piața informațională. Plenitudinea poate fi maximală, reprezentativă, selectivă etc. „Adâncimea” concretizează ce genuri de documente, în funcție de conținutul intelectual, sunt relevante pentru anumite domenii, subdomenii, colecții, în parte. De exemplu, nivelul de adâncime minimă poate cuprinde doar materiale de referință și manuale, iar nivelul mediu poate să includă și monografiile, și periodice de specialitate (Aria de cuprindere a nivelurilor este determinată de către bibliotecă).

PA trebuie să facă trimitere de asemenea la limba documentelor susceptibile achiziției. Structura lingvistică a lucrărilor procurate trebuie să satisfacă cerințele utilizatorilor pentru informare și lectură în limbile: oficiale ale minorităților naționale, străine. Aici însă poate apărea problema stabilirii raportului de limbi, îndeosebi, dacă nu există o politică clară a statului în această privință, ceea ce de fapt se confruntă bibliotecile din țară. Din alt punct de vedere, deficitul de publicații solicitate poate conduce la neglijarea criteriului lingvistic, acordându-se prioritate conținuturilor.

Problemele elaborării PA se impun și alături de unele aspecte organizatorice legate de selectarea surselor și metodelor de achiziție, asigurarea ritmicității achiziției. În mod firesc, bibliotecile trebuie să facă o alegere a furnizorilor, ținând cont de avantajele și dezavantajele pe care aceștia le prezintă, iar pentru a garanta calitatea achiziției, să aplice metode flexibile de cumpărare: precomanda sau comandarea la apariție; cumpărarea angro sau și cu bucată etc. La fel, este importantă realizarea planică a achiziției, armonizând cu noutățile editoriale. Însă pentru aceste sarcini nu poate fi trasată o politică clară din motivul cunoscutei practici a „achizițiilor publice” în Republica Moldova, care atribuie documentelor de bibliotecă valoare de marfă.

Așadar, elaborarea PA este un proces managerial complex. Pentru a oferi o poziție clară asigurării bibliotecii cu resurse documentare, eliminând ambiguitățile de orice natură, ea trebuie să fie bine fundamentată. Unele dificultăți în crearea PA vizează nu doar capacitatea instituțională, ci și soluționarea problemelor la nivelul Sistemului Național de Bibliotecă. În acest sens, propunem câteva sugestii: a) reflectarea în politica editorială (cel puțin, cu referire la editurile de stat) a necesităților și cerințelor documentare ale bibliotecilor; b) racordarea bugetelor pentru achiziția de bibliotecă la costurile documentelor electronice; c) elaborarea standardelor privind dezvoltarea colecțiilor de bibliotecă, inclusiv pentru categorii de bibliotecă, în parte; d) inițierea serviciului de consulting și asistență privind efectuarea cercetărilor științifice și de marketing pentru bibliotecile care nu pot realiza o așa activitate de sine stătător.

Referințe:

2. *Guidelines for a collection development policy using the conspectus model.* [online] [accesat 30.05.2013].
3. Disponibil: <http://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/gcdp-en.pdf>
4. CHITOROAGĂ, V. *Parcursul anului editorial 2012: jaloane statistice și logistice.* În: *Revista ABRM=ABRM Journal.* 2013, nr.1, p.33
5. ЛУЦИК, Ю. Н. *Проблемы формирования фонда электронных ресурсов: эффект большой сделки.* В: *НТИ.* Сер.1. Орг. и методика информ. работы. 2009, № 4, с.29.